

УДК 664.74

Плаксiєнко В.Я., д.е.н., професор, завідувач кафедри

бухгалтерського обліку

Кухта К.О., аспірант

Полтавська державна аграрна академія

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЗЕРНОПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Обґрунтовано проблеми продовольчої безпеки зернопереробної промисловості та підходи їх вирішення.

Ключові слова: зернопереробна промисловість, стандартизація зерна та продуктів його переробки.

Plaksiyenko V., Kuhta K.

FOOD SECURITY GRAIN INDUSTRY

Grounded on food security and grain-processing industry approaches to address them.

Keywords: Grain industry, standardization of grain and food processing.

Плаксиенко В.Я., Кухта К.О.

ПРОДОВОЛЬСТВЕННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ЗЕРНОПЕРЕРАБАТЫВАЮЩЕЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Обоснованы проблемы продовольственной безопасности зерноперерабатывающей промышленности и подходы их решения.

Ключевые слова: зерноперерабатывающая промышленность, стандартизация зерна и продуктов его переработки.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Розвиток зернопереробної промисловості має пріоритетний напрямок в економіці України. Харчова та переробна промисловість за своїм внеском у ВВП країни посідає 2-ге місце – це близько 15%, і щороку показники зростають [1].

Слід відмітити, що Україна має дуже розвинену мережу переробних підприємств. В 2006 році в державі нараховувалось 544 зернопереробних підприємств, з яких 443 знаходяться у приватній власності. Але також – більш 100 підприємств знаходяться в державній власності під керівництвом Держрезерву і компанії ДАК

«Хліб України».

На початку 2008 року, борошно в Україні виробляли вже на 572 промислових млинах, на 90 з них випускали в тому числі і житнє борошно. Загальна кількість виробників борошна склала 3097 суб'єктів господарювання [2].

На кінець 2007 року за виробництво борошна звітувались 479 підприємств, в тому числі 72 підприємства – за виробництво житнього борошна.

За результатами виробництва на кінці 2008 року найбільш крупними виробниками борошна були ВАТ «Київмлин», ЗАТ «Донецький КХП», ДП «Новопокровський КХП» (Харківська обл.), ЗАТ «Переробник» (Дніпропетровська обл.), ЗАТ «Запоріжжямлин», ВАТ «Симферопольський КХП», ВАТ «Вінницький КХП», ДП «Куліндоровський КХП» (Одеська область). На долю лідерів прийшлося 28% від всього обсягу борошна, що було вироблене на території країни.

Цілі статті. Глобальною проблемою всього світу є продовольча безпека та безпека продуктів харчування, які є основою національної безпеки будь-якої країни. Безумовно, це стосується і України як одного із потужних світових виробників зернової та інших видів харчової продукції. Метою статті є висвітлення проблематики продовольчої безпеки зернопереробної промисловості.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Слід відмітити, що серед галузей рослинництва найважливішою є зернове господарство. Це основа всього сільськогосподарського виробництва. Від зерна і продуктів його переробки значною мірою залежить і могутність держави, і добробут її населення. Зернове господарство формує продовольчий фонд і постачає фуражне зерно тваринництву, створює резервні державні запаси зерна і дає продукцію на експорт.

Україні користуються міждержавними стандартами (ГОСТами) на всі зернові культури, крім пшениці і ячменю. Ці стандарти розроблені, в основному, у 60–70 роки і вимоги до якості встановлені з урахуванням середніх даних по великій території колишнього Радянського Союзу.

Стандарти застаріли не тільки за змістом, але й за формою. В усіх ГОСТах на зерно встановлено вимоги до заготівельного і постачального

зерна, а також базисні норми. Базисні норми раніше слугували для зарахування зданого зерна державі і для розрахунків за нього. В умовах ринкової економіки потреба в базисних нормах відпадає. Вченими і спеціалістами Київського інституту хлібопродуктів разом із вченими-селекціонерами Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва, Миронівського інституту пшениці ім. В.М.Ремесла та Селекційно-генетичного інституту УААН розроблено ДСТУ 3768-98 «Пшениця. Технічні умови» та ДСТУ 3769-98 «Ячмінь. Технічні умови».

Стандарти розроблені з урахуванням якості цих культур, нових районованих сортів, виведених нашими вченими. В ДСТУ встановлені вимоги до пшениці твердої і м'якої в залежності від класу, пшениця м'яка розподілена на 6 класів, із яких 1–5 класи — це продовольча пшениця і 6-й клас кормова. Виключені базисні норми та поділ вимог до заготівельної і постачальної пшениці, встановлені вимоги до вмісту білка в пшениці, типи пшениці приведені у відповідність до існуючих у світі, відрегульовані інші показники якості тощо. В ДСТУ на ячмінь вимоги до якості встановлені в залежності від сфери використання зерна ячменю, тобто на харчові цілі, спиртове і пивоварне виробництво та корми [2].

Розроблено також галузевий стандарт України ГСТУ 46.004–99 «Борошно пшеничне», у якому вимоги до якості борошна відрегульовані у відповідності до ДСТУ на зерно пшениці.

На даний час закінчено розроблення ДСТУ на кукурудзу, жито, гречку та горох, розробляються стандарти на просо та тритікале.

Стандарти на зерно повинні відображати потенційні можливості нових селекційних сортів, які є в Україні. Тільки в такому разі стандарти зможуть двигати науково-технічний прогрес, що є основним і обов'язковим в стандартизації.

В Україні багато продуктів переробки зерна (борошно, крупи, пластівці тощо) виготовляють за оригінальними технологіями та рецептами. На таку продукцію чинними є величезна кількість технічних умов України (ТУУ). Виготовлення продукції за ТУУ дозволяється, але необхідна хоча би галузева політика в цьому питанні, оскільки на один і той же вид продукції чинними є десятки ТУУ і нерідко у них закладені вимоги до показників якості не найкращі, а по принципу «хто що може», а споживачеві розібратись у такій продукції практично неможливо.

Проблема стандартизації зерна потребує термінового вирішення по причині вищенаведених, а також тому, що на одні зернові культури уже є національні стандарти, на інші залишаються чинними ГОСТи, що створює великі незручності при користуванні ними.

Існує ще одна не менш важлива проблема — це стандартизація методів контролю показників якості та безпеки зерна і продуктів переробки.

Для визначення якості зерна, продуктів його переробки за показниками вологи, білка, клейковини, зольності, жиру, крохмалю, токсичних елементів та інших, чинними є відповідні міждержавні стандарти (ГОСТи).

Методи включені в ці ГОСТи базуються часто на застарілому обладнанні або виконуються вручну, нерідко це чисто хімічні методи, що дуже ускладнює роботу в лабораторіях. У зарубіжних країнах давно вже користуються сучасним лабораторним обладнанням, з допомогою якого оперативно проводять контроль якості продукції. Таке обладнання з'явилося і в Україні, зокрема на хлібоприймальних і переробних підприємствах.

Проте експрес-методи аналізу якості зерна до цього часу не стандартизовані. Виникають проблеми з акредитацією таких лабораторій, з визнанням результатів одержаних на цьому обладнанні і таке інше. Тому для ефективної роботи лабораторій і системи експрес-аналізу в цілому, необхідно розробляти ДСТУ на методи контролю з використанням сучасних приладів.

Розроблено ДСТУ–П 4117–2002 «Зерно і продукти його переробки. Визначення показників якості методом інфрачервоної спектроскопії». Цим стандартом надана можливість використовувати інфрачервоні спектрометри для експресного визначення вологи, білка, жиру, клейковини, золи, крохмалю. Також розроблено ДСТУ «Зерно, продукти переробки, комбікорми. Визначення показників якості прискореними методами», який скоро стане чинним в Україні. Згідно з цим ДСТУ на приладах можна визначати прискореними методами вміст білку (протеїну), жиру, клейковини та якість клейковини. Але це тільки початок в цьому напрямі. Роботу необхідно продовжити, щоб дати можливість використовувати і інші прилади імпортного чи вітчизняного виробництва [4].

Специфіка забезпечення продовольчої безпеки України, на відміну

від деяких інших країн, повинна полягати не лише у максимальному забезпеченні власних потреб у зернових культурах, але й у створенні потужного зернового експортного потенціалу і відновленні втрачених Україною позицій «європейської житниці». Цьому сприяють кліматичні умови України та наявність майже 40 % світових запасів чорноземів. Однак поглиблення кризи АПК призвело до того, що частка України в європейських обсягах виробництва зерна значно зменшилася, а лідерами на ринку зерна стали Росія та Казахстан.

Україні в цьому контексті необхідно покращити роботу над формуванням сучасної експортної інфраструктури - транспортної, елеваторної, а також над формуванням необхідних умов балансу внутрішнього і зовнішнього ринків.

Вирішення зазначених проблем неможливе без створення дієвої законодавчої бази забезпечення належного рівня продовольчої безпеки України та сталого соціально-економічного розвитку аграрного сектору економіки. Наукове обґрунтування найбільш раціональних шляхів забезпечення продовольчої безпеки держави потребує формування чіткої системи критеріїв оцінки забезпечення продовольчої безпеки, визначення зовнішніх та внутрішніх факторів, що визначальним чином впливають на результативність державного управління у сфері забезпечення продовольчої безпеки України.

Також вирішити проблему продовольчої безпеки неможливо без застосування передових технологій, розвитку фермерських господарств, якомога повніших збирання, збереження та переробки врожаю, використання нових форм маркетингу, переходу до нових методів управління, створення ефективної системи підготовки та перепідготовки кадрів. Необхідно розробити і здійснювати стратегію, спрямовану на створення ефективної системи агробізнесу, яка б включала і приватні господарства, і корпоративні агропромислові об'єднання і нові форми фермерських кооперативів. Важливе значення для сільського господарства та харчової промисловості має залучення передових зарубіжних технологій.

Висновки. Досліджене питання є досить актуальним, тому що зернопереробна галузь - це основа агропромислового комплексу. Таким чином, намагання вивчити проблематику зернопереробної галузі стимулює розвиток наукової думки з питань стандартизації зерна та продуктів його переробки, створення дієвої законодавчої бази

забезпечення належного рівня продовольчої безпеки та у створенні потужного зернового експортного потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Проблеми та перспективи харчової промисловості [Електронний ресурс]: В.Є. Богданов <http://www.harchovyk.com/info.php>
2. Роль та місце продовольчої безпеки в системі забезпечення національної безпеки України [Електронний ресурс] : П.В. Руликівський <http://www.academy.gov.ua>
3. Наукове забезпечення сталого розвитку сільського господарства. Лісостеп. Київ – 2004. 2 томи.
4. Національний аграрний університет. books.nauu.kiev.ua
5. Сухореба О.П. Облік і контроль витрат виробництва (на прикладі зернопереробних підприємств кіровоградської області) // Автореф. дис. канд. економ. наук, Київський Національний Економічний університет. – К., 2003. – 21с.